دریای خزر؛ پهنه‌ای استراتژیک میان آسیا و اروپا

ره‌نگاران/ روزهای ۲۷ و ۲۸ آبان‌ماه، شهر رشت میزبان نخستین اجلاس استانداران استان‌های ساحلی کشورهای حاشیه دریای خزر خواهد بود؛ نشستی که هدف آن تقویت همکاری‌های منطقه‌ای، افزایش تعاملات اقتصادی و هماهنگی در زمینه توسعه پایدار و حفاظت محیط‌زیست در بزرگ‌ترین پهنه آبی بسته جهان است.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی ره‌نگاران؛ دریای خزر با وسعتی بیش از ۳۷۰ هزار کیلومتر مربع و طول خط ساحلی حدود ۷ هزار کیلومتر، میان پنج کشور ایران، روسیه، قزاقستان، ترکمنستان و جمهوری آذربایجان واقع شده است. این پهنه نه‌تنها از منظر منابع عظیم نفت و گاز، بلکه به‌عنوان مسیر ترانزیتی مهم میان آسیای مرکزی، قفقاز و خاورمیانه اهمیت ویژه‌ای دارد.

ایران؛ تنوع اقلیمی، کشاورزی و بنادر استراتژیک

ایران با سه استان گیلان، مازندران و گلستان، حدود ۹۰۰ کیلومتر خط ساحلی در جنوب خزر دارد.
گیلان با مرکزیت رشت و بندر انزلی، قطب شیلات، گردشگری و تجارت دریایی ایران است. جنگل‌های هیرکانی، صنایع غذایی و کشاورزی متنوع، این استان را به یکی از مهم‌ترین مناطق شمالی کشور تبدیل کرده است.
مازندران با بنادر نوشهر و امیرآباد، به‌عنوان دروازه شمالی کشور در حمل‌ونقل دریایی و صادرات کالا عمل می‌کند. تولید برنج، مرکبات و دامداری صنعتی از مزیت‌های اصلی این استان است.
گلستان نیز با بندر ترکمن و دسترسی به مرز ترکمنستان، نقشی راهبردی در ترانزیت منطقه‌ای و ارتباط با کشورهای آسیای میانه دارد.
به باور کارشناسان، ایران با در اختیار داشتن ترکیبی از بنادر تجاری، زمین‌های حاصلخیز و تنوع زیستی، می‌تواند محور توسعه متوازن جنوبی دریای خزر باشد.

روسیه؛ قدرت شمالی خزر با ظرفیت انرژی و ترانزیت

در شمال دریای خزر، جمهوری داغستان و استان آستراخان از مناطق

کلیدی روسیه به‌شمار می‌روند.
داغستان با بندر ماخاچکالا، یکی از مسیرهای اصلی صادرات انرژی روسیه و نقطه اتصال به بازارهای قفقاز است.
آستراخان، در دهانه رود ولگا، علاوه بر ذخایر ماهی و صنایع شیلات، جایگاه مهمی در ترانزیت کالا از اروپا به آسیای مرکزی دارد.
روسیه با توسعه بنادر و مسیرهای ریلی شمال–جنوب، به‌ویژه از آستراخان به بندرعباس، درصدد تقویت نقش راهبردی خود در حمل‌ونقل دریای خزر است.

جمهوری آذربایجان؛ انرژی، فناوری و گردشگری ساحلی

سواحل غربی خزر در اختیار جمهوری آذربایجان است؛ جایی که باکو، پایتخت این کشور، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین قطب‌های انرژی منطقه شناخته می‌شود.
منابع نفت و گاز دریای خزر، زیرساخت‌های بندری مدرن و خطوط لوله استراتژیک باکو–تفلیس–جیهان، جایگاه ژئوپلیتیکی آذربایجان را تقویت کرده است.
علاوه بر این، سواحل آبشرون با ترکیب معماری مدرن و سنتی، مقصدی رو به رشد برای گردشگری دریایی محسوب می‌شود.

ترکمنستان؛ دروازه شرق خزر و مرکز انرژی در حال رشد
در شرق دریای خزر، منطقه بالکان ترکمنستان با مرکزیت بندر ترکمن‌باشی، نقطه محوری این کشور در تجارت دریایی است.
ترکمنستان با ذخایر گسترده گاز طبیعی، در تلاش است تا با توسعه بنادر و مسیرهای ریلی، جایگاه خود را در کریدورهای ترانزیتی خزر تقویت کند. پروژه‌های جدید گردشگری ساحلی نیز بخشی از برنامه‌های دولت برای تنوع‌بخشی به اقتصاد این منطقه است.

قزاقستان؛ پیوند آسیای مرکزی با خزر

در جنوب غرب قزاقستان، منطقه منگیستائو (Mangystau)، تنها بخش ساحلی این کشور است.
شهر بندری آکتائو به‌عنوان مرکز صادرات نفت و کالاهای معدنی، نقشی کلیدی در اتصال قزاقستان به بازارهای جهانی ایفا می‌کند.
با توجه به طرح‌های توسعه بندری و افزایش سرمایه‌گذاری در حوزه انرژی، قزاقستان تلاش دارد نقش خود را به‌عنوان دروازه شرقی خزر تثبیت کند.

چشم‌انداز همکاری‌های منطقه‌ای

اجلاس رشت فرصتی برای شکل‌گیری گفت‌وگویی تازه میان مدیران اجرایی مناطق ساحلی کشورهای حاشیه خزر است. محورهای اصلی این نشست شامل توسعه پایدار، حفاظت از محیط‌زیست دریایی، همکاری‌های بندری، گردشگری و ترانزیت خواهد بود.

به گفته تحلیلگران، تمرکز بر همکاری‌های محلی و منطقه‌ای می‌تواند به ایجاد شبکه‌ای از استان‌ها و مناطق همکار در اطراف خزر منجر شود؛ شبکه‌ای که از سطح روابط دولتی فراتر رفته و بنیان توسعه‌ای پایدار برای آینده این پهنه آبی فراهم کند.

این نشست در شرایطی برگزار می‌شود که کشورهای حاشیه خزر بیش از هر زمان دیگری به همکاری‌های محلی، اقتصادی و زیست‌محیطی به ویژه تهدید پسروی آب دریای خزر نیاز دارند – و استان‌های ساحلی، خط مقدم این همکاری‌های تازه محسوب می‌شوند.